

กรมสุขภาพจิต
DEPARTMENT OF MENTAL HEALTH

+ แนวทาง +

การดูแลสุขภาพ:ต้นจิตใจ Mental Health Package

กรมสุขภาพจิต
DEPARTMENT OF MENTAL HEALTH

+ แนวทาง +

การดูแลสุขภาพ:ต้นจิตใจ

Mental Health Package

ชื่อหนังสือ   แนวทางการดูแลสุขภาพจิต
Mental Health Package

จัดพิมพ์โดย   กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมสุขภาพจิต

พิมพ์ครั้งที่ 1   มิถุนายน 2563

จำนวนพิมพ์   10,000 เล่ม

พิมพ์ที่   บริษัท บียอนด์ พับลิชซิง จำกัด

คำนำ

ประเทศไทยประสบกับสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตั้งแต่เดือนมกราคม 2563 ภาครัฐจึงได้กำหนดมาตรการควบคุมโรคและการดูแลรักษาที่มีประสิทธิภาพ ทำให้สถานการณ์การระบาดดีขึ้นตามลำดับ และอยู่ในระดับการควบคุมได้ด้วยการเฝ้าระวัง อย่างไรก็ตามการระบาดของโรคที่เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน นอกจากผลกระทบทางเศรษฐกิจแล้ว ยังส่งผลให้ประชาชนเกิดความเครียด วิตกกังวล เกิดปัญหาทางสุขภาพจิตและเจ็บป่วยด้วยโรคทางจิตเวชเพิ่มขึ้นไม่เพียงแต่รายบุคคลเท่านั้น แต่ยังขยายวงกว้างไปในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคมรวมทั้งบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขมีแนวโน้มเกิดภาวะเหนื่อยล้า หดโศก และอาจก่อให้เกิดปัญหาทางสุขภาพจิตตามมาซึ่งถือเป็นสัญญาณเตือนการเข้าสู่ผลกระทบในคลื่นลูกที่ 4 ของการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) คือผลกระทบทางเศรษฐกิจและผลกระทบด้านปัญหาสุขภาพจิตที่ต้องเตรียมพร้อมรับมืออย่างเร่งด่วน

จากสถานการณ์ดังกล่าว กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข จึงได้บูรณาการงานสุขภาพจิตร่วมกับกระทรวงมหาดไทย ในการกำหนดแนวทางการบริหารความช่วยเหลือในระดับพื้นที่ ตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน เพื่อให้เกิดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนและเป็นการส่งเสริมการดูแลสุขภาพด้านจิตใจ และสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่ประชาชน ตลอดจนสร้างภูมิคุ้มกันทางใจสำหรับครอบครัว และชุมชน ให้ปลอดภัยจากผลกระทบด้านสุขภาพจิตในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จึงได้จัดทำ “แนวทางการดูแลสุขภาพด้านจิตใจ Mental Health Package” โดยมุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องสามารถนำชุดข้อมูลความรู้นี้ไปใช้ประโยชน์ในการดูแลสุขภาพจิตของประชาชน ครอบครัว และชุมชนในรูปแบบที่เข้าใจง่าย เพื่อให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกันทางใจที่เข้มแข็ง เต็มเปี่ยมด้วยพลัง สามารถปรับตัวเข้าสู่ชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) อย่างราบรื่น และมั่นคงตลอดไป

(นายแพทย์เกียรติภูมิ วงศ์รจิต)

อธิบดีกรมสุขภาพจิต

มิถุนายน 2563

สารบัญ

● แนวทางการสร้างเสริมพลังใจ อึด อึด สู้	1
● วัคซีนครอบคร้ว	9
● แนวทางการสร้างวัคซีนใจ เพื่อให้เกิดภูมิคุ้มกันในชุมชน	19
● แนวทางการดูแลจิตใจ เพื่อป้องกันการฆ่าตัวตายในชุมชน	29
● แนวทางการดูแลต้นสังกัดจิตใจ ในสถานพยาบาลและชุมชน	39
ภาคผนวก	51

แนวทาง

การเสริมสร้างพลังใจ

อึด อึด สู้

แนวทาง การเสริมสร้างพลังใจ อึด อึด สู้อึด

วัตถุประสงค์

เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบด้านสุขภาพจิต
ภายหลังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

คำนิยาม

พลังใจ [Resilience] หมายถึง ความสามารถของอารมณ์และจิตใจ
ในการปรับตัวและฟื้นตัวหลังจากเจอกับวิกฤตหรือเหตุการณ์ร้ายในชีวิต
หากขาดซึ่งพลังใจเสียแล้วคนเราก็จะเสี่ยงต่อความเครียด ภาวะซึมเศร้า
หมดหวังในชีวิต และอาจเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย

ความสำคัญ

ในสถานการณ์วิกฤตที่คนเราเผชิญนั้น การมีพลังใจเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ
ต่อการปรับตัว รับมือกับปัญหาและเจริญเติบโตไปสู่วิถีชีวิตที่ดีกว่าเดิม
คุณสมบัติทั้ง 3 ของพลังใจ อันได้แก่ พลังอึด พลังฮึด และพลังสู้ เป็นสิ่งที่
มีในทุกคน กระบวนการเสริมสร้างพลังใจนี้จะทำให้ทุกคนสามารถดึงพลัง
ความสามารถ เรียนรู้ที่จะเสริมสร้างพลังใจ ใช้ทรัพยากรต่างๆ ที่ตนมีจนเกิด
ทางเลือกในการเอาชนะอุปสรรคได้ในที่สุด

องค์ประกอบพลังใจ ประกอบไปด้วย

พลังใจ I am Strong

คือ สภาวะจิตใจที่เข้มแข็ง สงบ มั่นคง ทนต่อแรงกดดัน ควบคุมตัวเองได้และมั่นใจว่าตนเองต้องเอาชนะปัญหาอุปสรรคและผ่านพ้นวิกฤตได้

พลังใจ I have Support

คือ การมีกำลังใจ หรือมีแรงใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไปภายใต้สถานการณ์ที่กดดัน ซึ่งกำลังใจนี้มีที่มาสำคัญ คือการสนับสนุนจากคนรอบข้าง

พลังใจ I can do better

คือ ต่อสู้เอาชนะอุปสรรค ปัญหาที่เกิดจากสถานการณ์วิกฤต โดยเฉพาะความสามารถในการแก้ไขปัญหาและมีทักษะในการจัดการอารมณ์กับความเครียด

การสร้างเสริมพลังใจนั้น

สามารถเรียนรู้เพิ่มพูนได้ การเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพสูง
เมื่อมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม
ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือโดยการฝึกอบรม
โดยมีหลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาขึ้น

ชุดเทคโนโลยีเสริมสร้างพลังใจ อึด อึด สู้

กรมสุขภาพจิตได้พัฒนา

ชุดเทคโนโลยีที่ใช้เสริมสร้างพลังใจ ประกอบไปด้วย

1. หลักสูตร เสริมสร้างพลังใจ อึด อึด สู้

- เป็นหลักสูตรที่ออกแบบให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองหรือเป็นกลุ่มในรูปแบบการฝึกรอบรมโดยใช้เวลาในการเรียนประมาณ 3 ชั่วโมง ประกอบด้วยการเรียนรู้ 6 เรื่องๆ ละ 30 นาที ได้แก่ แนะนำพลังใจ พลังอึด พลังฮึด อย่างละ 1 เรื่อง และพลังสู้ 3 เรื่อง (การจัดการความเครียด การแก้ปัญหาหารายได้ด้านการลดรายจ่าย และเพิ่มรายรับ)

2. บันทึกการเรียนรู้หลักสูตร เสริมสร้างพลังใจ อึด อึด สู้

- เป็นคู่มือที่ผู้เรียนในหลักสูตรเสริมสร้างพลังใจใช้ประกอบการเรียนรู้ ทั้งการประเมิน การทำกิจกรรมและการสรุปบทเรียนที่สำคัญ

3. คู่มือสื่อสารความรู้ เสริมสร้างพลังใจ อึด อึด สู้

- เป็นคู่มือความรู้ในแบบกระชับ เข้าใจง่าย ออกแบบมาเป็นตอนสั้นๆ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน สามารถใช้สื่อสารความรู้ที่จำเป็นในการเสริมสร้างพลังใจให้กับประชาชนในพื้นที่

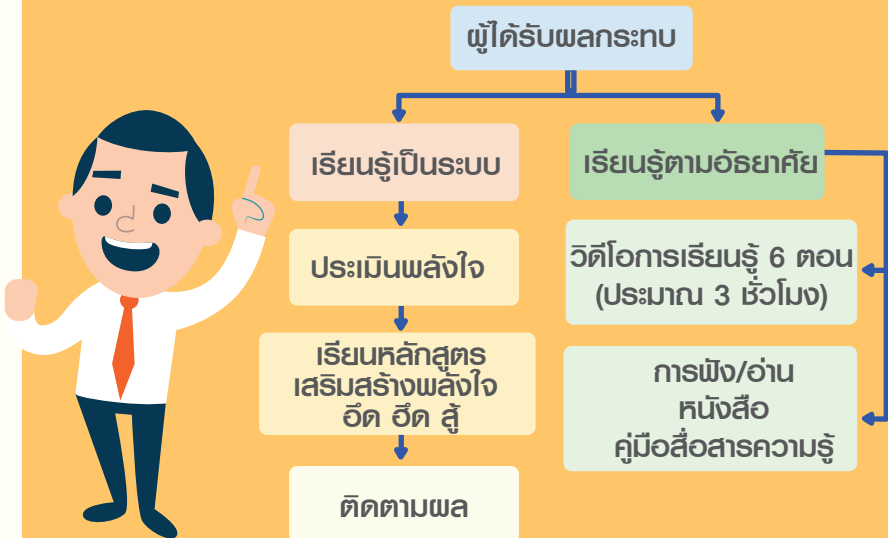

กลุ่มเป้าหมาย

ที่ควรเข้าเรียนรู้ในการเสริมสร้างพลังใจ อัด ฮัด สู้ ได้แก่ ผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งเป็นเสมือน **“วัคซีนใจ”** ที่ป้องกันปัญหาสุขภาพจิตที่อาจเกิดตามมา ทั้งนี้ สามารถผนวกไปกับการให้ความช่วยเหลือเยียวยาต่างๆ ที่ดำเนินงานโดย กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานประกันสังคม ฯลฯ ชุดเทคโนโลยีหลักสูตรเสริมสร้างพลังใจ อัด ฮัด สู้ นี้ ควรได้รับการเผยแพร่ โดยหน่วยงานต่างๆ ที่มีหน้าที่ในการดูแลการเยียวยาช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้แก่ กรมการปกครอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ

ภาพรวมการดำเนินงาน เสริมสร้างพลังใจ อัด ฮัด สู้

ตัวอย่าง เขตลาดกระบัง มีผู้ได้รับผลกระทบ จำนวน 1,000 คน

1. กลุ่มที่รับเงินเยียวยาช่วยเหลือ 200 คน จัดให้ได้รับการเรียนรู้หลักสูตรเสริมสร้างพลังใจ (3 ชั่วโมงแบบ วิดีโอหรือออนไลน์)
2. กลุ่มที่รับความช่วยเหลือเรื่องอาหารจากวัดที่มีโอกาสได้เรียนหลักสูตรแบบวิดีโอ
3. กลุ่มแรงงานในสถานประกอบการที่ถูกลดวันทำงานให้ได้เรียนรู้หลักสูตร (วิดีโอหรือออนไลน์)
4. ประชาชนในชุมชน/ตลาด เปิดเสียงตามสาย ให้ข้อมูลการเสริมสร้างพลังใจ (คู่มือสื่อสารความรู้ฯ)

การประเมินผลการเรียนรู้หลักสูตร

- สัดส่วนกลุ่มเป้าหมายที่มีโอกาสเข้าเรียนรู้จนจบกระบวนการ
- ระดับพลังใจในกลุ่มเป้าหมายที่เข้าเรียน

แบบประเมินพลังใจตนเอง

1. ฉันสามารถที่จะผ่านผ่านอุปสรรคต่างๆ ได้

น้อยที่สุด มากที่สุด

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

2. ฉันรู้สึกมีกำลังใจและได้รับการสนับสนุนจากคนรอบข้าง

น้อยที่สุด มากที่สุด

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

3. ฉันสามารถหาทางเลือกใหม่ในการจัดการความเครียด และจัดการปัญหาต่างๆ เช่น ขาดรายได้ ฯลฯ

น้อยที่สุด มากที่สุด

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

กรมสุขภาพจิต

<https://www.facebook.com/THAIDMH>

<https://www.dmh.go.th>

สำนักวิชาการสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

เบอร์โทรศัพท์ 0 2590 8254 0 2590 8238

วัคซีน

ครอบครัว

รู้จักวัคซีนครอบครัว

วัคซีนครอบครัว คือ “ความสามารถของครอบครัวที่จะเป็นเกราะป้องกันปัญหาสุขภาพจิตให้สมาชิกในครอบครัว ช่วยให้ครอบครัวเผชิญกับสถานการณ์วิกฤตต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันและในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถฟื้นตัวกลับมาและพัฒนาได้ดีขึ้น”

ประกอบด้วย 3 พลัง

พลังบวก : ครอบครัวมองมุมบวกเป็น เห็นทางออกในทุกปัญหา แม้ในยามวิกฤต

พลังยืดหยุ่น : ครอบครัวที่ปรับตัวได้ เปลี่ยนบทบาทหน้าที่เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระที่เกิดขึ้น

พลังร่วมมือ : ครอบครัวที่ปรองดอง เป็นทีม มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ในการฝ่าฟันปัญหาอุปสรรค

กิจกรรมวัคซีนครอบครัวเป็นกิจกรรมกลุ่มสำหรับหลายครอบครัว

ดำเนินการผ่านช่องทางออนไลน์สำหรับกลุ่มครอบครัวระดับปานกลางขึ้นไป และแบบกลุ่มกิจกรรมเฉพาะหน้า (ออฟไลน์) สำหรับครอบครัวกลุ่มรากหญ้าหรือชุมชนที่ อสม./อพม./ผู้นำชุมชนเข้าถึง

- ครั้งละ 10 ครอบครัว ครอบครัวละ 2 คนขึ้นไป กิจกรรมมี 2 ส่วนคือ
1. กิจกรรมที่ทำร่วมกันในกลุ่มโดย อสม./อพม. เป็นผู้นำกลุ่ม 3 กิจกรรม ใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง และ
  2. กิจกรรมที่ครอบครัวนำกลับไปทำในชีวิตประจำวัน โดย อสม. สามารถส่งผลการดำเนินกิจกรรมเข้าร่วมสนุกในเฟซบุ๊กเพจ

“บ้านพลังใจ”

<https://www.facebook.com/Baanpalangjai/>

ประเมินผลด้วยแบบประเมินความสุขครอบครัวก่อนและหลังทำกิจกรรมกลุ่มดังเอกสารแนบท้าย

กิจกรรม 1 กล่องพลังใจ

เสริมพลังบวก : ให้คนในครอบครัวมองเห็นข้อดีและเสริมพลังบวกให้กัน

อุปกรณ์

กล่องกระดาษ 1 กล่อง พร้อมบัตรติดรูปภาพและเขียนคำที่เป็นลักษณะหรือพฤติกรรมดี 10-20 ชิ้น เช่น ช่วยเหลือ อุดหนุน แบ่งปัน ซын ชื่อสัตย์ เรียบร้อย ใส่ใจ ดูแล มีน้ำใจ ใจดี เก่ง พูดเพราะ ทำกับข้าวอร่อย อาจมีคำที่ซ้ำกันหรือคำอื่นนอกเหนือจากนี้ได้ ใส่ไว้ในกล่อง

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

- 1 จัดกลุ่มเป็นวงกลม ผู้นำกลุ่มกล่าวทักทาย แนะนำตัวเอง และทิม บอกวัตถุประสงค์ของกิจกรรมว่า “เป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างพลังบวก ช่วยให้เห็นข้อดีของกันและกัน”
- 2 ให้สมาชิกทุกคนแนะนำตัวเอง โดยบอกชื่อเล่นและบอกความรู้สึกของตนเองในตอนนี เช่น “แดง รู้สึกตื่นเต้น” “แก้ว รู้สึกงง” “อ้อย รู้สึกเขิน” ฯลฯ (ถ้าสมาชิกยังทำไม่ได้ ให้แนะนำชื่อเล่นอย่างเดียว)
- 3 ขอความร่วมมือให้ทำตามกติกากลุ่ม คือ ตั้งใจฟังเมื่อมีคนพูด เรื่องที่พูดและเล่าในกลุ่มขอให้เป็นการลับ ไม่เอาไปพูดต่อหรือล้อเล่น ไม่ใช้มือถือถ้าไม่จำเป็น อยู่ร่วมตลอดกิจกรรม อาจถามสมาชิกเพิ่มว่าต้องการให้มีข้อตกลงอื่นๆ หรือไม่
- 4 เล่นเกม 2-3 เกม ก่อนเริ่มกิจกรรมหลัก เพื่อกระตุ้นให้สมาชิกสนใจ ผ่อนคลาย และสร้างสัมพันธ์ภาพในกลุ่ม เช่น

“เกมปากกาพาสลิน”

ให้สมาชิกส่งต่อปากกา ให้คนถัดไป ตามจังหวะและคำสั่งที่ผู้นำกิจกรรมบอก โดยเมื่อพูดว่า “ให้” ก็ให้ส่งปากกาให้คนถัดไป เมื่อพูดว่า “ไม่ให้” ก็ถือปากกาไว้โดยไม่ต้องส่งต่อ โดยผู้นำพูดคำว่า ให้ ไม่ให้ สลับกันไปมา โดยเริ่มพูดเป็นจังหวะซ้ำๆ และค่อยๆ พูดเร็วขึ้น

1 2 3 “เกมนับเลขธรรมดา”

ให้สมาชิกนับเลข ตั้งแต่ 1 2 3 เรียงลำดับต่อไปทีละคน และให้ทำตามคำสั่งที่ผู้นำกิจกรรมบอก เช่น เมื่อถึงเลข 4 และลงท้ายด้วย 4 ให้ตบมือ ห้ามพูดเลข 4 ตัวอย่างการนับ ก็จะเป็น 1 2 3 ตบมือ 5 6 7 8 9 10 11 12 13 ตบมือ 15

จากนั้น ผู้นำเพิ่มกติกาเพื่อความสนุกสนาน เช่น เมื่อนับเลข 2 และ 8 หรือลงท้ายเลข 2 และ 8 ให้ยกมือแทนการพูดเลข 2 และเลข 8 โดยเริ่มพูดเป็นจังหวะซ้ำๆ และค่อยๆ พูดเร็วขึ้น ตัวอย่างการนับก็จะเป็น 16 17 ยกมือ 19 20 21 ยกมือ 23 ตบมือ 25 26 27 ยกมือ 29 30

5 นำเข้ากิจกรรมกล่องพลังใจ โดยผู้นำกลุ่มหยิบบัตรคำ/ภาพ ในกล่องพลังใจ 2-3 ใบ อ่านให้สมาชิกฟัง พร้อมยกตัวอย่าง เช่น หยิบบัตร "ใจดี" อยากรู้อาบัตร "ใจดี" นี้ ไปให้พี่ที่ช่วยยกของเมื่อเช้า จากนั้นวางบัตรภาพหรือบัตรคำทั้งหมดไว้บนโต๊ะ ที่สมาชิกทุกคนสามารถเห็นได้

6 ให้สมาชิก คิดถึงข้อดีของคนในครอบครัวตนเอง แล้วเดินมาเลือกหยิบบัตรคำ/ภาพ ที่ตรงกับข้อดีของสมาชิกในครอบครัว แล้วนำไปให้สมาชิกในครอบครัวที่เข้าร่วมกลุ่มด้วย โดยผู้ช่วยผู้นำกลุ่มดูแลให้สมาชิกทุกคนได้เลือกให้คนอื่นและได้รับจากคนอื่น อย่างน้อยคนละ 1 ใบ

7 ทถามสมาชิกทีละคนว่า

- (1) ได้รับบัตรคำ/ภาพอะไรบ้าง ใครเป็นคนให้
- (2) ทถามผู้ให้ ว่า เพราะอะไรจึงให้บัตรคำ/ภาพนี้
- (3) ทถามผู้รับว่า จากข้อดีตามบัตรคำ/ภาพนี้ อยากรู้อะไร/ขอบคุณเขาอย่างไร
- (4) ทถามผู้ที่ได้รับคำชื่นชม/ขอบคุณว่ารู้สึกอย่างไร

ผู้นำกลุ่มอาจขออาสาสมัคร 1-2 ครอบครัว มาเป็นตัวอย่างในการแสดงคำชื่นชมหรือขอบคุณ เช่น แม่มอบบัตร "ขยัน" ให้พ่อ เพราะพ่อทำงานหนักทุกอย่าง เป็นเสาหลักของครอบครัว อยากรู้อะไร/ขอบคุณพ่อที่ดูแลครอบครัวเรา ส่วนพ่อก็รู้สึกขอบคุณ และมีความตั้งใจ เมื่อแม่ชื่นชม/ขอบคุณ

8 ผู้นำกลุ่มสรุปว่า "ทุกคนต่างมีข้อดี การขอบคุณ/ชื่นชม สามารถเสริมกำลังใจให้แก่กัน บัตรพลังใจช่วยให้เรารู้ข้อดีของตัวเองและคนในครอบครัว ได้บอก ได้ชื่นชม คนที่ฟัง คำชมก็สุขใจ มีความตั้งใจ และทำให้เราใช้ข้อดีนั้นสู้กับปัญหาต่างๆ ได้"

กิจกรรม 2 เกมพลังใจ

เสริมพลังร่วมมือ

อุปกรณ์

กระป๋องหรือกล่องหลากหลายขนาด
และกาว ภาพตัวอย่าง

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

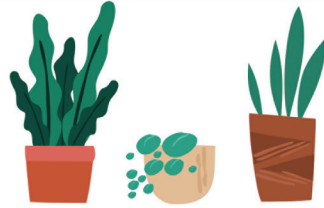
- 1** **ผู้นำกลุ่มแบ่งสมาชิกออกเป็นทีม** ทีมละ 3-4 คน เพื่อแข่งขันกัน ประกอบกระป๋องให้เป็นรูปตามแบบที่ให้ โดยแต่ละคนจะมีบทบาทต่างกัน
นักคิด 1 คน ทำหน้าที่วิ่งไปดูแบบ แล้วมาบอกนักพูด
นักพูด 1 คน ทำหน้าที่ฟังนักคิดแล้วบอกนักทำว่าต้องทำอะไร
นักทำ 1-2 คน ทำหน้าที่ประกอบกระป๋อง/กล่องตามที่นักพูดบอก
- 2** **เริ่มจับเวลา** ให้นักคิดแต่ละทีมวิ่งมาดูแบบ มาบอกต่อนักพูด นักพูดบอกต่อนักทำเมื่อหมดเวลา 2-5 นาที ผู้นำกลุ่มตัดสินทีมที่ชนะ โดยเลือกจากทีมที่ประกอบกระป๋อง/กล่องได้ใกล้เคียงกับตัวแบบมากที่สุด
- 3** **หลังเสร็จกิจกรรม** ผู้นำกลุ่มสุ่มถามสมาชิกแต่ละทีม “ได้บทบาทอะไร รู้สึกอย่างไร ได้เรียนรู้อะไร”
- 4** **ผู้นำกลุ่ม** สรุปเพิ่มเติมว่า “เกมพลังใจ แสดงให้เห็นว่าครอบครัวจะร่วมมือกันได้ดี เพราะทุกคนต่างรับผิดชอบบทบาทหน้าที่ของตัวเอง บางคนเป็นนักคิด บางคนเป็นนักพูด บางคนเป็นนักทำ ถ้ารับฟังและเข้าใจกัน จะช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหาให้ผ่านพ้นไปได้”

กิจกรรม 3 ต้นไม้พลังใจ

เสริมพลังยืดหยุ่นและพลังร่วมมือ

อุปกรณ์

ต้นกล้า (ที่หาได้ในชุมชน) กระถางหรือถุงเพาะชำ
ดินหรือหินก้อนเล็ก จอบ/เสียม ฝาปิดตา

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

- 1 ผู้นำกลุ่ม ชี้แจงว่า “ตอนนี้ครอบครัวจะมาช่วยกันปลูกต้นไม้พลังใจ เป็นต้นไม้ของครอบครัวเรา” แบ่งสมาชิกเป็น “คนปลูก” ต้องหลับตา หรือผูกผ้าปิดตา มีหน้าที่รับฟัง และทำตาม ส่วน “คนบอก” มองเห็นแต่ไม่สามารถหยิบหรือจับ ให้พูดออกคำสั่งและบอกวิธีการให้ “คนปลูก” ปลูกต้นไม้จนเสร็จ
- 2 เริ่มกิจกรรม โดยผู้นำกลุ่มบอกให้ “คนปลูก” ปิดตา โดยมี “คนบอก” คอยบอกทางเดินจาก ฐาน 1 จุดเริ่มต้น ไปยังฐาน 2 จุดหยิบอุปกรณ์ที่จะใช้ในการปลูกต้นไม้ (ให้วางกระดาษ แยกกัน สลับไปมา) เมื่อหยิบจนครบแล้วพาไปฐานที่ 3 จุดปลูกต้นไม้ “คนบอก” จะเป็นผู้ออกคำสั่งให้ “คนปลูก” หยิบและปลูกต้นไม้จนเสร็จ ทีมที่เสร็จให้ยกมือขึ้น
- 3 เมื่อปลูกครบทุกทีมแล้ว ผู้นำกลุ่มถามสมาชิกว่าได้อะไรจากกิจกรรมต้นไม้พลังใจ (การช่วยเหลือกัน ความร่วมมือ พยายามเข้าใจคนที่มองไม่เห็น ฯลฯ) ก่อนสรุปว่า “ต้นไม้พลังใจทำให้เราเห็นว่าถ้าเราสังเกตและรับฟังกัน ไว้ใจกัน จะช่วยให้เราใช้ความเก่งของทุกคนมาช่วยกันแก้ปัญหา ถ้าผิดพลาดไปก็สามารถขอโทษกัน ปลอดภัยกัน ปรึกษากันหาวิธีใหม่เพื่อแก้ปัญหาให้ได้ ต้นไม้พลังใจ จะเป็นหลัก ฐานว่า ถ้าเรารู้จักปรับตัวและร่วมมือ ต่อให้มีคนมองไม่เห็นก็ยังปลูกต้นไม้ได้ ปัญหาของครอบครัว ก็เหมือนกัน ถ้าเรารู้จักปรับตัวและร่วมมือ ปัญหาจะยากแค่ไหน เราก็จะผ่านมันไปได้”

ส่งท้ายกิจกรรมวัคซีนครอบครัว

1. ผู้นำกลุ่มสรุปว่า “วัคซีนครอบครัวจะเสริมสร้างความรักความเข้าใจในครอบครัว ช่วยให้ครอบครัว ผ่านวิกฤตต่างๆ ไปได้ ถ้าเรารับฟังปัญหาความไม่สบายใจของกันและกัน ให้หรือแบ่งปันกันในแต่ละวัน เช่น ยิ้มให้กัน พุดขอบคุณกัน ชมเชย และขอโทษ”
2. มอบ “บันทึกวัคซีนครอบครัว” ให้ทุกครอบครัว โดยผู้นำกลุ่มกำหนดว่า เมื่อมีสมาชิกคนใด ยิ้มให้กัน ขอขอบคุณ ชื่นชม ขอโทษกัน ให้สมาชิกคนนั้นระบายสีหรือวาดรูปหัวใจ 1 ดวงลงในวันที่ได้แสดงออกจนครบ 4 สัปดาห์ จำนวนหัวใจ แสดงถึงพลังของครอบครัวที่ได้รับวัคซีนแล้ว จากนั้น ผู้นำกลุ่มนัดหมายติดตาม

บันทึกวัคซีนครบถ้วน

	ฉีดให้	ขอบคุณ	ฟื้นฟู	ขอโทษ
วันที่../../..	♡♡♡♡♡♡♡♡	♡♡♡♡♡♡♡♡	♡♡♡♡♡♡♡♡	♡♡♡♡♡♡♡♡
วันที่../../..	♡♡♡♡♡♡♡♡	♡♡♡♡♡♡♡♡	♡♡♡♡♡♡♡♡	♡♡♡♡♡♡♡♡
วันที่../../..	♡♡♡♡♡♡♡♡	♡♡♡♡♡♡♡♡	♡♡♡♡♡♡♡♡	♡♡♡♡♡♡♡♡
วันที่../../..	♡♡♡♡♡♡♡♡	♡♡♡♡♡♡♡♡	♡♡♡♡♡♡♡♡	♡♡♡♡♡♡♡♡
วันที่../../..	♡♡♡♡♡♡♡♡	♡♡♡♡♡♡♡♡	♡♡♡♡♡♡♡♡	♡♡♡♡♡♡♡♡
วันที่../../..	♡♡♡♡♡♡♡♡	♡♡♡♡♡♡♡♡	♡♡♡♡♡♡♡♡	♡♡♡♡♡♡♡♡
วันที่../../..	♡♡♡♡♡♡♡♡	♡♡♡♡♡♡♡♡	♡♡♡♡♡♡♡♡	♡♡♡♡♡♡♡♡

การประเมินผลลัพธ์

แบบประเมินความสุขครอบครัวก่อนทำกิจกรรมและหลังทำกิจกรรม 1 สัปดาห์/3 เดือน

1. ท่านมีความสุขที่ได้อยู่ร่วมกับครอบครัวในสถานการณ์ระบาดของไวรัสโควิด-19 มากเพียงใด

- มากที่สุด มาก น้อย ไม่เลย

2. ความเครียดในครอบครัวของท่านในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัส อยู่ในระดับใด

- สูงมาก สูง ปานกลาง ต่ำ

3. การเว้นระยะห่างในครอบครัว (social distancing) ส่งผลต่อความรู้สึกของท่านอย่างไร

- เหนงา โดดเดี่ยว อึดอัด คับข้องใจ โกรธ หงุดหงิด ก้อแท้ หดห้วง ชอบ พอใจ

4. ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ท่านรู้สึกใกล้ชิดกับสมาชิกในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างไร

- ใกล้ชิดมากขึ้น ใกล้ชิดเท่าเดิม ใกล้ชิดน้อยลง ห่างเหินกันมาก

5. ท่านมีวิธีที่จะรักษาความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ท่ามกลางสถานการณ์ระบาดของไวรัสโควิด-19 อย่างไรบ้าง

- พุดคุยกัน สอบถามความสุขความทุกข์สบายๆ รับฟังความไม่สบายใจของสมาชิกในครอบครัวมากขึ้น
 จัดการความเครียด ความวิตกกังวลของตัวเอง รักษากิจวัตรประจำวันในครอบครัวให้คงที่ เช่น การกินเป็นเวลา นอนพักผ่อนเพียงพอ
 อื่นๆระบุ.....

6. ท่านรู้สึกถึง "การเป็นทีมเดียวกัน" ในการร่วมมือแก้ปัญหาของครอบครัวอย่างไร

- ช่วยเหลือกันเต็มที่ เป็นทีมเดียวกันมาก มีความเห็นไม่ตรงกันบ้าง แต่ยังเป็นทีมเดียวกัน
 ร่วมมือกันน้อย ไม่ค่อยเป็นทีม ชัดแย้งกัน ไม่เป็นทีมเดียวกันเลย

7. ท่านเชื่อมั่นว่าครอบครัวจะผ่านวิกฤติการแพร่ระบาดครั้งนี้ไปได้อย่างราบรื่น มากน้อยเพียงใด

- เชื่อมั่นมากที่สุด เชื่อมั่น เชื่อมั่นน้อย ไม่เชื่อมั่นเลย

การประเมินผลเชิงคุณภาพ ผู้นำกลุ่มติดตามสังเกตความสัมพันธ์ของสมาชิกในแต่ละครอบครัว การสื่อสารระหว่างกัน การทำกิจกรรมร่วมกันผ่าน “บันทึกวิเศษครอบครัว”

แนวทางการสร้างวัคซีนใจ

เพื่อให้เกิดภูมิคุ้มกันในกลุ่มชน

แนวทางการสร้างวัคซีนใจ เพื่อให้ภูมิคุ้มกันในชุมชน

วัคซีนใจในชุมชน หมายถึง มาตรการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนร่วมมือกันในการเผชิญกับปัญหาหรือวิกฤตต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ร่วมใจกันจัดการป้องกัน แก้ไขปัญหาจนสามารถก้าวข้ามปัญหาไปได้ อีกทั้งยังสามารถทำให้ชุมชนฟื้นตัวกลับสู่สภาพปกติในเวลาอันรวดเร็ว

วัคซีนใจนี้เป็นสิ่งที่เรียนรู้และพัฒนาให้เกิดได้ในทุกชุมชน เพราะเป็นสิ่งที่สามารถนำบทเรียนจากประสบการณ์ที่ผ่านมาของชุมชนมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ ชุมชนใดที่มีวัคซีนใจเกิดขึ้นย่อมถือว่าชุมชนนั้นมีภูมิคุ้มกันในชุมชน ที่เข้มแข็งจะไม่หวั่นไหวกับวิกฤตต่างๆ ที่เข้ามา

4 สร้าง 2 ใช้

กรมสุขภาพจิต
กระทรวงสาธารณสุข

- ใช้ -

ศักยภาพชุมชน

- ใช้ -

สายสัมพันธ์
ในชุมชน

สื่อสาร “รวดเร็วทันเหตุการณ์ ถูกต้อง ชัดเจน”

4

สร้าง วัคซีนใจ

วัคซีนที่ 1

สร้างชุมชนที่รู้สึกปลอดภัย

1.1 สร้างมาตรการป้องกันและสร้างความปลอดภัยในชุมชน เช่น

- การเว้นระยะห่าง
- จัดพื้นที่สาธารณะให้สะอาดและปลอดภัย
- การคัดกรองและกักตัว 14 วัน สำหรับกลุ่มเสี่ยงที่มาจากต่างประเทศหรือมาจากพื้นที่เสี่ยง
- การงดจัดงานสังสรรค์ รวมกลุ่ม หรือพิธีกรรมทางศาสนา
- การใส่หน้ากากอนามัยก่อนออกจากบ้าน
- การบริการจุดล้างมือ เจลแอลกอฮอล์ หรือจุดตรวจวัดไข้

1.2 มีการสื่อสารให้ความรู้ในการดูแล/ป้องกันตัวเองและผู้อื่น

เช่น มีการสื่อสารเกี่ยวกับ

- วิธีการป้องกัน/การดูแลตนเองและครอบครัวจากโควิด 19
- พื้นที่เสี่ยงที่ควรหลีกเลี่ยงเดินทาง
- ความรู้เกี่ยวกับโรค อาการ และการแพร่กระจาย
- สถานบริการที่สามารถให้คำปรึกษาเมื่อมีข้อสงสัยทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต

4

สร้าง วัคซีนใจ

วัคซีนที่ 2 สร้างชุมชนที่รู้สึกสงบ

2.1 มีการสื่อสารข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจน สม่ำเสมอ เช่น

- สื่อสารข้อมูลการระบาดที่ถูกต้องและตรงกันกับข้อมูลของกระทรวงสาธารณสุข
- มีความสม่ำเสมอในการให้ข้อมูลแก่คนในชุมชน เช่น การสื่อสารผ่านวิทยุชุมชน เป็นเวลาเดิมในทุกๆ วัน
- สื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลการระบาดในเชิงของความเสียและความปลอดภัยมากกว่า ความร้ายแรงของโรค
- มีช่องทางสำหรับสื่อสารที่เหมาะสม เช่น สื่อสารผ่านผู้นำ อสม. สื่อสารผ่านวิทยุชุมชน หอกระจายเสียง หรือเป็นเอกสาร แผ่นพับ เป็นต้น

2.2 มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการอารมณ์ ผ่อนคลาย ความเครียด และความกังวล เช่น

- รพ.สต. อสม. หรืออาสาสมัคร เยี่ยมบ้านเพื่อให้คำแนะนำคนที่ถูกกักตัวหรือคนที่เป็นญาติของผู้ป่วยจัดการอารมณ์ ผ่อนคลายความเครียด หรือความกังวล
- วิทยุชุมชนเผยแพร่องค์ความรู้ เทคนิคในการจัดการอารมณ์ ผ่อนคลายความเครียด หรือความกังวลในกลุ่มประชาชนทั่วไป
- เผยแพร่เอกสารความรู้เรื่อง การผ่อนคลายความเครียด (การฝึกหายใจ การผ่อนคลายกล้ามเนื้อ) การฝึกสติ โดยการแจกตามบ้านหรือการติดประกาศในพื้นที่ที่คนในชุมชนสามารถเข้าไปเรียนรู้ได้
- การสื่อสารองค์ความรู้ เทคนิคในการจัดการอารมณ์ ผ่อนคลายความเครียด หรือความกังวลโดยใช้เทคโนโลยีการสื่อสารของชุมชน เช่น Line, Facebook เป็นต้น

วัคซีนที่ 3 สร้างชุมชนที่รู้สึกมีความหวัง

3.1 พื้นฟูโครงสร้างพื้นฐานและบริการในชุมชนให้กลับมาตามปกติ ภายใต้ความปลอดภัย เช่น

- จัดให้มีบริการสาธารณะ เช่น บริการสาธารณสุข หรือ ระบบขนส่งสาธารณะ ให้เป็นไปตามปกติ ภายใต้มาตรการความปลอดภัยในชุมชน
- ปรับบริการในชุมชนให้เหมาะสมกับความปลอดภัย แต่ยังคงวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น การจัดบริการรถขายอาหารเคลื่อนที่เมื่อตลาดสดถูกปิด

3.2 จัดให้มีสวัสดิการ/สร้างรายได้ ให้กับผู้ได้รับผลกระทบ เช่น

- มีกองทุนหมู่บ้านหรือขอความร่วมมือกับธนาคารอนุมัติกู้ยืมเงินสำหรับผู้ได้รับผลกระทบ หรือการพักชำระหนี้
- ส่งเสริมการสร้างรายได้ให้ผู้ได้รับผลกระทบ เช่น การจัดทำหน้ากากอนามัยขายในชุมชนการทำอาหารกล่อง เป็นต้น

3.3 แบ่งปันประสบการณ์ สร้างความหวัง เช่น

- นำผู้ที่หายป่วยมาบอกเล่าประสบการณ์ และแสดงให้เห็นการฟื้นฟูทั้งร่างกายและความเป็นอยู่
- ผู้นำชุมชน หรือผู้ที่ได้รับการนับถือ ไว้วางใจในชุมชน กระตุ้นให้คนตั้งเป้าหมายทั้งระยะสั้นและระยะยาว
- ผู้นำชุมชน หรือผู้ที่ได้รับการนับถือ ไว้วางใจในชุมชน แนะนำเทคนิคการหาจุดแข็งในตัวเองและใช้ประโยชน์เพื่อฝ่าฟันวิกฤตโควิด-19
- การจัดกิจกรรมชื่นชมฮีโร่ของครอบครัว และของชุมชน เช่น แพทย์ พยาบาล หรือ ผู้ป่วยที่หายแล้ว

4 สร้าง วัคซีนใจ

วัคซีนที่ 4 สร้างชุมชนที่เข้าใจ ให้โอกาส

4.1 สร้างความเข้าใจและเห็นใจ ไม่มีอคติ ไม่รังเกียจ

- ชุมชนสื่อสารให้ความเชื่อมั่น ให้ข้อมูลความรู้ การดูแล การป้องกัน สร้างความเข้าใจกับคนในชุมชน และเห็นใจผู้ป่วยที่หายแล้วให้กลับมาดำเนินชีวิตได้ปกติ
- ชุมชนให้กำลังใจกลุ่มเสี่ยง ผู้ป่วยและครอบครัวให้มีความตั้งใจในการดูแลตัวเองให้ผ่านพ้นวิกฤตไปได้

4.2 ให้โอกาสผู้ที่หายป่วยกลับมาดำเนินชีวิตตามปกติ

- ชุมชนให้โอกาสผู้ที่หายป่วยหรือพ้นจากระยะกักตัวแล้วมารับบทบาทในการช่วยเหลือชุมชน
- ชุมชนให้โอกาสผู้ที่หายป่วยหรือพ้นจากระยะกักตัวแล้วมาร่วมในการสื่อสาร บอกต่อความรู้ที่ถูกต้องแก่คนในชุมชน

2 ใช้ในชุมชน

1 ใช้ศักยภาพชุมชน

- ชุมชมร่วมกันจัดทำแผนหรือช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น
- ระดมทรัพยากร และสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชนเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรที่สำคัญต่อการช่วยเหลือคนในชุมชน
- จัดระบบจิตอาสาในชุมชน เพื่อช่วยเหลือประชาชนในชุมชน เช่น ทำเจลล้างมือ ทำหน้ากากอนามัย เป็นต้น

2 ใช้สายสัมพันธ์ในชุมชน

- ผู้นำที่เข้มแข็งสื่อสารและให้กำลังใจคนในชุมชน
- มีปราชญ์ชาวบ้าน แกนนำ หรือ จิตอาสา ให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่คนในชุมชน
- ส่งเสริมให้เพื่อนบ้านช่วยเหลือ และไม่แสดงความรังเกียจ
- ดูแลครอบครัวให้เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน

กิจกรรมสร้างวัคซีนใจในชุมชน

V1

การสร้างวัคซีนใจ เพื่อความปลอดภัย

- ชุมชนสื่อสารความรู้การดูแลตนเอง และ
ครอบครัวจาก COVID-19 โดยผ่านช่องทาง
ที่เหมาะสมในชุมชน
- ชุมชนกำหนดหรือตั้งกฎความปลอดภัย เน้นย้ำ
ให้มีการเว้นระยะห่างทางสังคม การล้างมือ
และสวมหน้ากากเมื่อไปในที่ชุมชน
- ชุมชนเฝ้าระวังค้นหากลุ่มเสี่ยง โดยคัดกรอง
และกักตัว 14 วัน ของผู้ที่กลับมาจากพื้นที่
เสี่ยงหรือสัมผัสผู้ป่วย
- ชุมชนร่วมกันดูแลพื้นที่สภาพแวดล้อม
ให้สะอาด ปลอดภัย เช่น ตลาด/ห้องน้ำ

V2

การสร้างวัคซีนใจ ให้ชุมชนรู้สึกสงบ

- ชุมชนมีการรับส่งข่าวสารที่ถูกต้อง
ชัดเจน สม่ำเสมอ
- ส่งเสริมให้คนในชุมชนฝึกจิตรับรู้
การผ่อนคลายความเครียด การลด
ความกังวล

V3

การสร้างวัคซีนใจ ให้ชุมชนมีความหวัง

- ชุมชนสื่อสารเน้นย้ำว่า
“เราป้องกันได้”
- ชุมชนจัดสวัสดิการ
ดูแลช่วยเหลือกันในชุมชน
- ชุมชนส่งเสริมการสร้างรายได้

V4

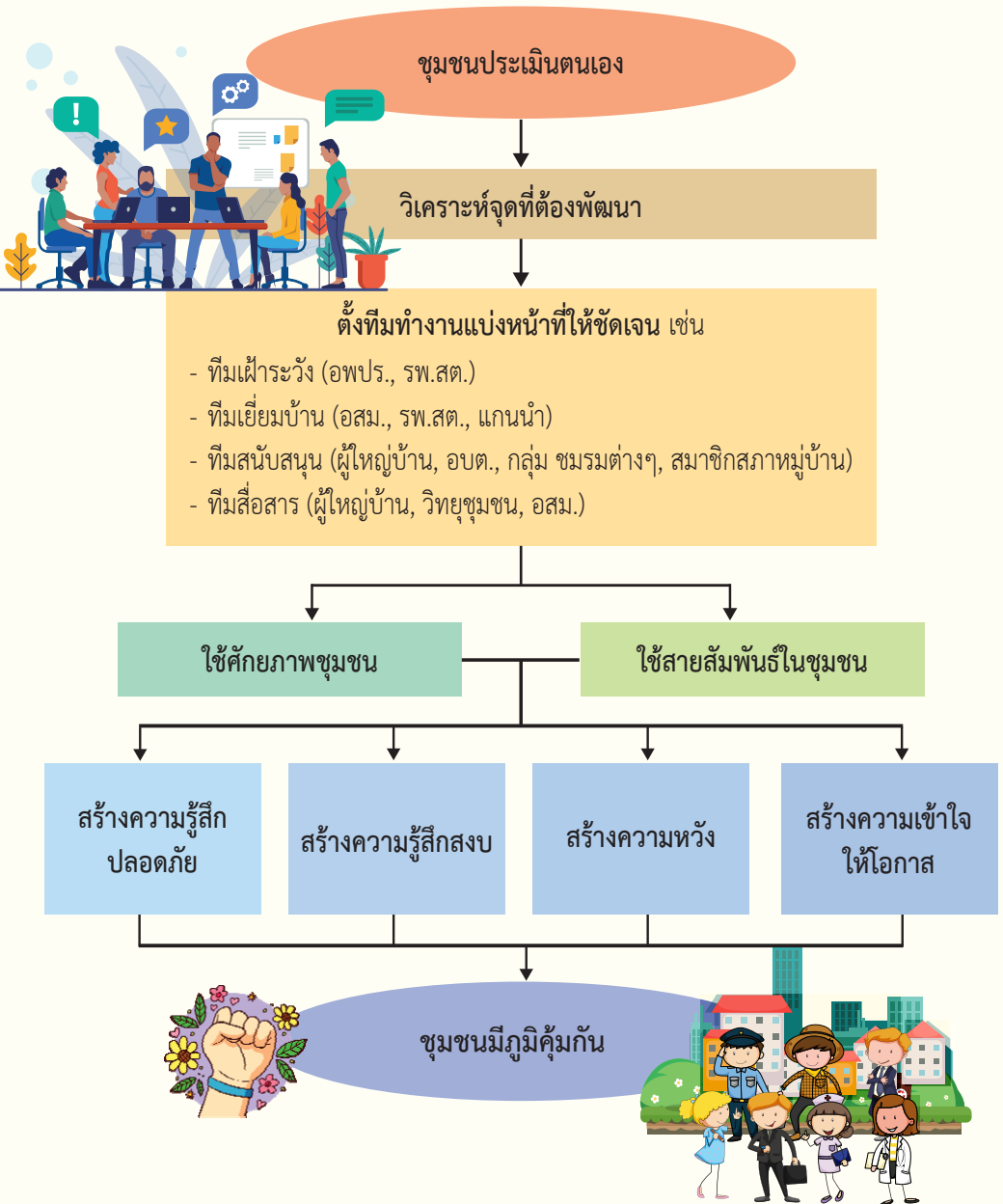
การสร้างวัคซีนใจให้ชุมชน ที่มีความเข้าใจและให้โอกาส

- สื่อสารให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ไม่รังเกียจ
กลุ่มเสี่ยงหรือผู้ป่วย ผู้ที่หายป่วย
- เปลี่ยนความคิดจากผู้ที่หายป่วยเป็น
Hero ในการช่วยสังคมได้

การสร้างวัคซีนใจในชุมชนจำเป็นต้องใช้จุดแข็งที่มีอยู่
ในชุมชนคือศักยภาพที่มีในชุมชน คือผู้นำที่มีความเข้มแข็ง
คนในชุมชนที่มีความสามารถพร้อมที่จะร่วมแรงร่วมใจกันทำ
เพื่อชุมชน และต้องมีสายสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นของคนในชุมชน
เป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในยามวิกฤต

แนวปฏิบัติการสร้างวัคซีนใจในชุมชน (4 สร้าง 2 ใช้)

มาสำรวจกัน...ชุมชนเรามีหรือยัง?

กับแบบสำรวจภูมิคุ้มกันทางใจในชุมชน สู้ภัย COVID-19

คำแนะนำก่อนสำรวจ...

แบบสำรวจนี้ทำขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยให้ท่านได้ทบทวนสิ่งที่ชุมชนของตนเองมีหรือไม่มี เพื่อนำไปพัฒนาของชุมชนตนเอง ทั้งนี้หากพบว่าในชุมชนของท่านยังไม่มีการดำเนินการข้อใดข้อหนึ่ง ขอให้ท่านหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้นำชุมชน บุคลากรภาครัฐหรือเอกชน ร่วมกันกำหนดและดำเนินการในต้นน้ำๆ เพื่อให้ชุมชนของท่านมีภูมิคุ้มกันทางใจ คนในชุมชนมีสุขภาพจิตที่ดี สามารถร่วมกันผ่านพ้นวิกฤตของโรคระบาดในครั้งนี้ไปได้อย่างเข้มแข็งต่อไป

1. ชุมชนที่รู้ลึกปลอดภัย

1.1 ชุมชนของท่านมีมาตรการป้องกันและสร้างความปลอดภัยในชุมชน

เช่น การเว้นระยะห่าง, จัดพื้นที่สาธารณะให้สะอาดและปลอดภัย, การคัดกรองและกักตัว 14 วัน, การงดจัดงานสังสรรค์ รวมกลุ่ม เจลแอลกอฮอล์ หรือจุดตรวจวัดไข้

 มี ไม่มี

1.2 ชุมชนของท่านมีการสื่อสารให้ความรู้ในการดูแล/ป้องกันตัวเองและผู้อื่น

เช่น มีการสื่อสารเกี่ยวกับวิธีการป้องกัน/การดูแลตนเองและครอบครัวจากเชื้อไวรัสโควิด 19, พื้นที่เสี่ยงที่ควรหลีกเลี่ยงเดินทาง, ความรู้เกี่ยวกับโรค อากาศ และการแพร่กระจาย, สถานบริการที่สามารถให้คำปรึกษาเมื่อมีข้อสงสัยทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต

 มี ไม่มี

2. ชุมชนที่รู้ลึกสงบ

2.1 ชุมชนของท่านมีการสื่อสารข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจน สม่่าเสมอ

การสื่อสารข้อมูลการระบาดที่ถูกต้องและตรงกับข้อมูลของกระทรวงสาธารณสุข มีความสม่ำเสมอในการให้ข้อมูลแก่คนในชุมชน เช่น การสื่อสารผ่านวิทยุชุมชนเป็นเวลาเดิมในทุกๆวัน

 มี ไม่มี

2.2 ชุมชนของท่านมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลจิตใจตนเอง เพื่อลดความเครียด ความกังวล

 มี ไม่มี

3. ชุมชนที่มีความหวัง

3.1 ชุมชนของท่านมีการฟื้นฟูโครงสร้างพื้นฐานและบริการในชุมชน

ให้กลับมาตามปกติ ภายใต้ความปลอดภัย เช่น การจัดให้มีบริการสาธารณะ บริการสาธารณสุข หรือ ระบบขนส่งสาธารณะให้เป็นไปตามปกติ ภายใต้มาตรการความปลอดภัยในชุมชน

 มี ไม่มี

3.2 ชุมชนของท่านมีจัดให้มีสวัสดิการ/สร้างรายได้ ให้กับผู้ได้รับผลกระทบ

เช่น มีกองทุนหมู่บ้านหรือขอความร่วมมือกับธนาคารอนุมัติกู้ยืมเงินสำหรับผู้ได้รับผลกระทบ หรือการพักชำระหนี้ หรือส่งเสริมการสร้างรายได้ให้กับผู้ได้รับผลกระทบ

 มี ไม่มี

3.3 ชุมชนของท่านมีกิจกรรมแบ่งปันประสบการณ์ สร้างความหวังให้กับคนในชุมชน

เช่น การนำผู้ที่ย้ายป่วยมาดูแลประสพการณ์ และแสดงให้เห็นการฟื้นฟูทั้งร่างกายและความเป็นอยู่, การจัดกิจกรรมชื่นชมฮีโร่ของครอบครัว และของชุมชน เช่น แพทย์ พยาบาล หรือผู้ป่วยที่หายแล้ว

 มี ไม่มี

4. ชุมชนที่เข้าใจ ให้โอกาส

4.1 ชุมชนของท่านมีการสร้างความเข้าใจและเห็นใจ ไม่มีอคติ ไม่รังเกียจ

เช่น สื่อสารให้ความเชื่อมั่น สร้างความเข้าใจกับคนในชุมชน และเห็นใจ ให้กำลังใจผู้ป่วยที่หายแล้วให้กลับมาดำเนินชีวิตได้ปกติ

 มี ไม่มี

4.2 ชุมชนของท่านให้โอกาสผู้ที่หายป่วยกลับมาดำเนินชีวิตได้ตามปกติ

เช่น ดึงผู้ที่ย้ายป่วยมาร่วมในการช่วยเหลือหรือสื่อรบกวนต่อความรู้แก่คนในชุมชน

 มี ไม่มี

แนวทางการดูแลจิตใจ

เพื่อป้องกันการฆ่าตัวตายในชุมชน

บทบาทผู้นำชุมชนในการดูแลจิตใจ เพื่อป้องกันการฆ่าตัวตายในชุมชน

บทบาท

ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่รักษาหรือประสานให้สมาชิกของชุมชนอยู่ร่วมกัน เป็นผู้ดูแลจิตใจ มีความสัมพันธ์ และเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน นอกจากนี้ยังมีบทบาท ในการดูแลความเป็นอยู่ของคนในชุมชนร่วมกับสาธารณสุข เพื่อให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยใช้หลัก **หลัก 3ส.พลัส** “**สอดส่องมองหา ใส่ใจรับฟัง ส่งต่อเชื่อมโยง (ช่วยให้) ข้อมูล (ช่วยให้) เข้าถึงบริการ**” ในการดูแลจิตใจเพื่อป้องกันการฆ่าตัวตายในชุมชน

หลัก 3 ส. พลัส ในการปฐมพยาบาลจิตใจ เพื่อป้องกันการฆ่าตัวตายในชุมชน

1. สอดส่องมองหา

การดูแลและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตโดยการมองหา สังเกต และ เข้าถึงผู้ที่เสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพจิตในชุมชน

ใครบ้าง น่าจะเป็นกลุ่มเสี่ยง

ผู้ป่วยโรคโควิด-19 ญาติ ผู้ดูแล ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ผู้ป่วยโรคเบาหวาน/ ความดันโลหิตสูง ผู้ประสบความสูญเสีย ตกงาน ไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือจากสังคม

อาการ

แยกตัว ซึมเศร้า มีประวัติทำร้ายตนเอง ดื่มสุรา ใช้สารเสพติด ติดเกม บ่นไม่ยอมมีชีวิตอยู่

2. ใส่ใจรับฟัง

การดูแลด้านจิตใจคนในชุมชนโดยการรับฟัง เพื่อการบรรเทาหรือแก้ไขปัญหา และการส่งเสริมให้ความรู้ด้านสุขภาพจิต การรับฟังใส่ใจ จดจ่อเรื่องที่ฟัง ฟังให้ตลอดเรื่องราว ไม่ขัดหรือเปลี่ยนเรื่องฟัง ให้เข้าใจเรื่องราวความรู้สึกของผู้ที่ทุกข์ใจ

3. ส่งต่อเชื่อมโยง

เป็นการช่วยให้ผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิต ได้รับบริการได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง

1. กรณีที่มีความเครียด หรือวิตกกังวล แนะนำแหล่งช่วยเหลือ ได้แก่ สายด่วนสุขภาพจิต 1323, Mobile Application สบายใจ, Line official ID @jvkkhelpline “คุยกัน Khuikun”

2. ถ้ามีความเครียด วิตกกังวลสูง หรือมีความคิดทำร้ายตนเอง แนะนำให้ญาติพาไปพบแพทย์

4. (ช่วยใจ) ข้อมูล

ช่วยให้ข้อมูลคนในชุมชนในการสังเกตสัญญาณเตือนของการฆ่าตัวตายและการช่วยเหลือเบื้องต้น รวมทั้งแนะนำแหล่งบริการ/แหล่งช่วยเหลือในชุมชน/แหล่งบริการสาธารณสุขใกล้บ้าน

สัญญาณเตือนการฆ่าตัวตาย

10 สัญญาณเตือน การฆ่าตัวตาย

- ๑ ประสบปัญหาชีวิตต่างๆ
- ๑ มีประวัติคนในครอบครัวฆ่าตัวตาย
- ๑ แยกตัวไม่พูดกับใคร
- ๑ วิตกกังวล เศร้าหมอง
- ๑ อารมณ์แปรปรวน
- ๑ ใช้สุราหรือสารเสพติด
- ๑ เคยพยายามฆ่าตัวตาย
- ๑ นอนไม่หลับเป็นเวลานาน
- ๑ มักพูดว่าไม่อยากมีชีวิตอยู่
- ๑ มีการวางแผนการฆ่าตัวตายไว้ล่วงหน้า

นอกจากนี้ 10 สัญญาณเตือนแล้ว ให้สังเกตจาก การพูด การเขียน และการแสดงออก

การพูด	การเขียน	การแสดงออก
<ul style="list-style-type: none"> • พูดถึงการฆ่าตัวตายบ่อยๆ • พูดประชดประชันเน้นปมด้อยของตนเอง • บ่นเบื่อหน่ายสิ้นหวังกับชีวิตอยู่ไปก็ไม่มีจุดหมายกับใคร • พูดเพื่อไม่รู้เรื่องหรือพูดเรื่องบาปบุญเวรกรรมเกี่ยวกับชาตินี้ชาติหน้า 	<ul style="list-style-type: none"> • เขียนจดหมายเพื่อระบายความรู้สึก (มีลักษณะเหมือนกับการพูด) • เขียนจดหมายลาตาย 	<ul style="list-style-type: none"> • แสดงกิริยาหมดหวังท้อแท้ ซึมเศร้า • แสดงออกเพื่อการประชดประชันหรือเพื่อต้องการการเอาใจใส่ดูแล • บุคลิกภาพ แปรลกหรือเปลี่ยนไปมาก • คล้ายคนเมาสุราหรือใช้สารเสพติด • วางแผนเตรียมอุปกรณ์กำหนดวัน

การช่วยเหลือเบื้องต้น

เป็นการช่วยเหลือผู้มีปัญหาสุขภาพจิตให้สามารถระบายความทุกข์ใจ และคิดแก้ไขปัญหาของตนเองด้วยวิธีการที่เหมาะสม โดยมีวัตถุประสงค์ คือ ให้กำลังใจ รับฟัง และทำให้รู้สึกสบายใจ

1. การถาม : เน้นการถามเพื่อกระตุ้นให้ระบายความรู้สึกโดยใช้คำถามปลายเปิด เช่น

“ช่วงนี้มีเรื่องอะไรที่ทำให้คุณไม่สบายใจหรือรบกวนจิตใจคุณไหม”

“ช่วยเล่าสิ่งที่คุณกังวลให้ฟังหน่อย”

2. การฟัง : ตั้งใจฟังให้ตลอดเรื่องราวไม่ขัดหรือไม่เปลี่ยนเรื่อง ไม่ตำหนิ ไม่วิจารณ์ ฟังอย่างเข้าใจและเห็นใจ

3. การสังเกต : สังเกตสีหน้า แววตา น้ำเสียง ว่ามีอารมณ์แบบไหน เช่น ตีใจ เศร้าหมอง ท้อแท้ หรือ โกรธ เป็นต้น

4. เทคนิคการผ่อนคลายความเครียด : ขณะพูดคุยให้การช่วยเหลือผู้มีปัญหาสุขภาพจิต อาจมีความรู้สึกเครียด กังวล โกรธ ซึ่งเป็นอารมณ์ทางลบ สามารถใช้เทคนิคการผ่อนคลายความเครียดเพื่อให้จิตใจสงบ

วิธีการฝึกการหายใจและการผ่อนคลาย เพื่อให้มีสติอยู่กับปัจจุบัน ทำจิตใจให้ว่างเปล่า โดยการให้รับรู้ลมหายใจเข้าออก ที่ปลายจมูก จากนั้นหายใจเข้าช้าๆ ให้รับรู้ถึงการขยายตัวของปอด หน้าท้อง หน้าอกและแผ่นหลังอย่างเต็มที่ นับ 1-2-3-4 กลับไว้แล้วนับ 1-2 จากนั้นจึงหายใจออกช้าๆ ยาวๆ นับ 1-2-3-4-5-6 โดยสามารถทำร่วมกับการฝึกผ่อนคลายกล้ามเนื้อให้วางเท้าที่พื้น กดน้ำหนักลงที่เท้า ให้รู้ถึงแรงดันจากพื้นแล้วคลาย หากนั่งบนเก้าอี้ให้นั่งเหยียดเท้ากับพื้นแล้วเกร็งกล้ามเนื้อขา ให้หลังดันพนักเก้าอี้แล้วคลาย

5. (ช่วยได้) เข้าถึงบริการ

ในกรณีผู้มีปัญหาสุขภาพจิตมีอาการและพฤติกรรมเปลี่ยนไปจากเดิม เช่น แยกตัว ซึมเศร้า เหม่อลอย บ่นอยากตาย ผู้นำชุมชนควรสนับสนุนและชักชวนให้ ครอบครัว/ผู้ดูแล พาผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิตไปรับการรักษาที่แหล่งบริการสาธารณสุขใกล้บ้าน/พาไปพบแพทย์

กรมสุขภาพจิต
Department of Mental Health

โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์

กระทรวงสาธารณสุข

การดูแลจิตใจ เพื่อป้องกันการฆ่าตัวตาย ในชุมชน

โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

หลักการปฐมพยาบาลทางจิตใจ [3สี พลัส]

1. สอดส่องมองหา

- ใบหน้าเศร้าหมอง เหม่อลอย
- ปั่นไรค่า สิ้นหวัง ไม่มีที่พึ่งอยากตาย

2. ไล่ใจ อับฟัง

- ไม่ตำหนิ ไม่วิจารณ์
- ชวนพูดคุย ระบายความรู้สึก
- รับฟังอย่างเข้าใจ เห็นใจ

3. ส่งต่อ เชื่อมโยง

- สายด่วนสุขภาพจิต 1323 / mobile Application สบายใจ / Line Official ID : @jvkkhelpline “คุยกัน Khuikun”
- ถ้ามีความเครียด วิตกกังวลสูง แนะนำญาติ พาไปพบแพทย์

4. (ช่วยใจ) ข้อมูล

“การพยายามทำร้ายตนเอง”

คือ การส่งสัญญาณขอความช่วยเหลือ

- สัญญาณเตือน และการช่วยเหลือเบื้องต้น
- แหล่งบริการ / แหล่งช่วยเหลือในชุมชน
- แนะนำแหล่งบริการสาธารณสุขใกล้บ้าน

5. (ช่วยใจ) เข้าถึงบริการ

- สนับสนุนให้ครอบครัว ผู้ดูแล เห็นความสำคัญของการพาไปพบแพทย์

สบายใจ

สุขภาพจิตดี เริ่มต้นที่ตัวเรา

สายด่วนสุขภาพจิต

1 3 2 3

กรมสุขภาพจิต

ID @JVKKHELPLINE

เพิ่มเพื่อน ไลน์ปรึกษา ตลอดเวลา

คุยกัน

Khuikun

ใครบ้าง น่าจะเป็นกลุ่มเสี่ยง : ผู้ได้รับผลกระทบโรคโควิด-19

ได้แก่ ผู้ป่วยโรคโควิด-19 ญาติ ผู้ดูแล ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง เบาหวาน ความดันโลหิตสูง ผู้ประสบความสูญเสีย ตกงาน
ไม่ได้รับการช่วยเหลือจากสังคม

อาการ : แยกตัว ซึมเศร้า ตึ่มสุรา ใช้ยาเสพติด ติดเกม บ่นไม่ยอมามีชีวิตอยู่

แนวทางการพูดคุย เมื่อพบว่ามีความเครียด และวิตกกังวลสูงต่อการรับมือกับโรคโควิด-19

ถาม

ให้ถามถึงความคิดที่กังวล
หรือเครียด เน้นถามเพื่อกระตุ้น
ให้ได้พูดระบายความรู้สึก

- มีความคิดที่ไม่สบายใจมีบ่อยจนรบกวนชีวิตประจำวัน
- วิธีการจัดการกับความเครียดที่ผ่านมาทำอย่างไร
- มีอะไรที่เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจ

ฟัง

การฟังอย่างใส่ใจ
และสำรวจความคิด

- ตั้งใจฟัง สบตา พักหน้า
- จับประเด็น ไม่ตัดสินถูกผิด
- ประเมินอารมณ์ ปัญหา

ส่งต่อ

ถ้ามีความเครียด วิตกกังวลสูง
หรือมีความคิดทำร้ายตนเอง
ให้ส่งต่อ

- สนับสนุน ชักชวน ไปพบแพทย์
- แนะนำผู้ใกล้ชิด/อสม. พาไปพบแพทย์
- บอกแหล่งช่วยเหลือ สถานพยาบาลใกล้บ้าน

แบบประเมินสภาวะอารมณ์

การแปลผล

ให้กำลังใจ

ให้ครอบครัว เพื่อน อสม.
คนใกล้ชิด พาไปพบแพทย์

แนะนำ
ให้ไปพบแพทย์ทันที

สุขภาพจิตดี เริ่มต้นที่ตัวเรา

ตระหนัก ไม่ตระหนก

แนวทางการดูแลต้นสังกัดจิตใจ

ในสถานพยาบาลและชุมชน

**แนวทางการดูแลด้านสังคมจิตใจในสถานพยาบาล :
กลุ่มเสี่ยงติดเชื้ที่ต้องถูกกักกัน และผู้ป่วยติดเชื้ COVID-19**

สำหรับบุคลากรด้านการแพทย์และสาธารณสุข

- ❖ **แนวทางการดูแลด้านสังคมจิตใจในสถานพยาบาล :** กลุ่มเสี่ยงติดเชื้ที่ต้องถูกกักกันและผู้ป่วยติดเชื้ COVID-19 สำหรับบุคลากรด้านการแพทย์และสาธารณสุข
- ❖ **แนวทางการดูแลด้านสังคมจิตใจในชุมชน :** กลุ่มเสี่ยงติดเชื้ที่ต้องถูกกักกัน และผู้ป่วยติดเชื้ COVID-19 ที่รักษาหายและกลับบ้าน (Self-Quarantine at Home) สำหรับบุคลากรสาธารณสุข หรือทีม MCATT ในพื้นที่
- ❖ **แนวทางการดูแลด้านสังคมจิตใจกลุ่มเปราะบาง**

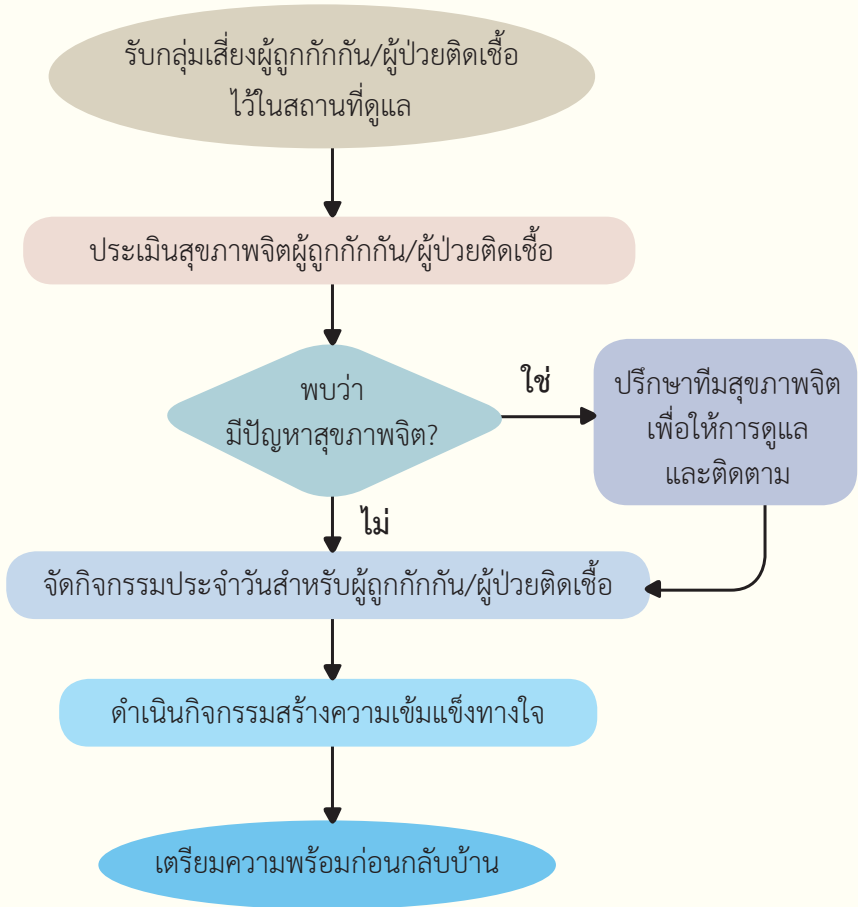
แนวทางการดูแลด้านสังคมจิตใจในสถานพยาบาล : กลุ่มเสี่ยงติดเชื้อที่ต้องถูกกักกัน และผู้ป่วยติดเชื้อ COVID-19

สำหรับบุคลากรด้านการแพทย์และสาธารณสุข

กลุ่มเสี่ยงติดเชื้อที่ถูกกักกัน/ผู้ป่วยติดเชื้อ COVID-19 ที่ต้องได้รับการดูแลในโรงพยาบาลหรือสถานที่ที่รัฐจัดให้อาจมีความเครียดหรือปัญหาสุขภาพจิต เช่น รู้สึกเสียใจ รู้สึกเหงา รู้สึกไร้ค่า วิตกกังวล หวาดกลัว หงุดหงิด และนำไปสู่ภาวะซึมเศร้า เป็นต้น ดังนั้นการดูแลด้านสังคมจิตใจจะช่วยให้ผู้ถูกกักกันหรือผู้ป่วยติดเชื้อ COVID-19 สามารถจัดการดูแลสุขภาพจิตตนเอง โดยมีหัวใจสำคัญ คือ การจัดกิจกรรมการใช้ชีวิตเหมือนปกติ โดยมีตารางเวลาช่วยเรียนรู้ ทำความเข้าใจโรคที่เกิดขึ้น พัฒนา สร้างความเข้มแข็งทางใจ ประเมิน ดูแล ติดตามภาวะสุขภาพจิต และการเตรียมความพร้อมก่อนกลับบ้าน โดยมีแนวปฏิบัติดังนี้

แนวปฏิบัติการดูแลด้านสังคมจิตใจสำหรับ
กลุ่มเสี่ยงติดเชื่อที่ถูกกักกัน/ผู้ป่วยติดเชื่อ COVID-19

กิจกรรมการดูแลด้านสังคมจิตใจในสถานพยาบาล : กลุ่มเสี่ยงติดเชื้อที่ถูกต้อง/ผู้ป่วยติดเชื้อ COVID-19

1. การประเมิน ดูแล และติดตามภาวะสุขภาพจิตของ ผู้รับบริการ

★ แนะนำให้ผู้ถูกกักกัน/ผู้ป่วยติดเชื้อ COVID-19 ประเมินภาวะสุขภาพจิตด้วยตนเองผ่านโทรศัพท์มือถือหรือระบบออนไลน์สุขภาพจิตอย่างน้อยทุกสัปดาห์ ตั้งแต่เข้ารับบริการถึงก่อนจำหน่ายจากสถานบริการ โดยใช้เครื่องมือประเมินสุขภาพจิตที่สำคัญ ได้แก่ แบบประเมินความเครียด (ST5) แบบคัดกรองโรคซึมเศร้า (2Q)

★ หากมีความเครียดเกิดขึ้นสามารถดูแลตนเองเบื้องต้นได้ โดยเริ่มจากการใช้วิธีการที่เคยใช้แล้วได้ผล หรือการฝึกการผ่อนคลายความเครียด เช่น การฝึกหายใจ การผ่อนคลายกล้ามเนื้อ

กรณีที่มีความเครียดเรื้อรัง เช่น นอนไม่หลับ หงุดหงิดง่าย ส่งผลกระทบต่อการทำงานประจำวันนานเกินสองสัปดาห์ หรือทำแบบประเมิน ST5 และได้คะแนนในระดับมาก ให้แจ้งบุคลากรสาธารณสุขเพื่อขอรับการปรึกษาจากทีมสุขภาพจิตตามระบบที่มีอยู่ของสถานบริการ หรือรับบริการคำปรึกษาจากเบอร์โทรสายด่วน (Hotline) กรมสุขภาพจิต

★ ติดตามการประเมินและดูแลสุขภาพจิตของผู้ถูกกักกัน/ผู้ป่วยติดเชื้อ COVID-19 อย่างต่อเนื่อง จนหมดความเสี่ยง

2. จัดกิจกรรมประจำวันในการดูแลตนเองและป้องกันความเครียด

ส่งเสริมให้ผู้ถูกกักกัน/ผู้ป่วยติดเชื้อ COVID-19 ทำกิจกรรมประจำวันเหมือนปกติ โดยมีการตารางเวลา ในแต่ละวันและนำความรู้จากการฝึกสติมาใช้เพื่อให้เกิดความสงบทางใจ พร้อมทั้งเรียนรู้ทำความเข้าใจโรคที่เกิดขึ้นและการดูแลสุขภาพจิตเพื่อป้องกันความเครียด ผ่านช่องทางการสื่อสาร เช่น โทรศัพท์, Tele conference group, Line group โดยมีกิจกรรมดังนี้

เวลา	กิจกรรมประจำวัน	หมายเหตุ
6.00-7.00	ตื่นนอนดูแลสุขภาพส่วนบุคคล	
7.00-8.00	ออกกำลังกาย	ใช้โปรแกรม Online
8.00-9.00	รับประทานอาหารเช้าและยา	
9.00-10.00	โปรแกรมฝึกสติ	Online Learning ของกรมสุขภาพจิต
10.00-12.00	ทำกิจกรรมที่สนใจ อย่างมีสติ	
12.00-13.00	รับประทานอาหารเช้าและยา	
13.00-14.00	กิจกรรมการเรียนรู้ในการดูแลตัวเอง	ใช้โปรแกรม Online
14.00-16.00	ทำกิจกรรมที่สนใจ อย่างมีสติ	
16.00-18.00	รับประทานอาหารเช้าและยา	
18.00-20.00	ติดตามข่าวสาร ทางทีวี	
20.00-21.00	ทบทวนกิจกรรมการฝึกสติ ประกอบกิจกรรมทางศาสนาที่ตนศรัทธาเข้านอน	Online Learning ของกรมสุขภาพจิต

3. กิจกรรมสร้างความเข้มแข็งทางใจ

การสร้างความเข้มแข็งทางใจสามารถทำได้หลายวิธี สำหรับวิธีที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่ต้องถูกกักกันหรือต้องรักษาอยู่ในโรงพยาบาลหรือสถานที่ที่รัฐจัดให้ สามารถใช้การฝึกสติตามหลักสูตรออนไลน์การดูแลจิตใจในวิกฤต COVID-19 ของกรมสุขภาพจิต ซึ่งเป็นโปรแกรมการฝึกสติ สามารถฝึกฝนด้วยตนเองให้สอดคล้องกับกิจกรรมประจำวัน ใช้เวลาวันละ 20-30 นาที ควรฝึกให้เป็นเวลาที่แน่นอนและทำสม่ำเสมอ

ขั้นตอนการฝึกพื้นฐานจะอยู่ใน 7 วันแรกตั้งแต่วันที่ 8 จะเป็นการฝึกทุกวัน ให้เป็นวิถีชีวิตดังนี้

ลำดับ	ขั้นการฝึก	ประโยชน์
วันที่ 1	ฝึกสมาธิ	ช่วยลดความว้าวุ่นใจจากโรคโควิด-19
วันที่ 2	ฝึกสติพื้นฐาน	ช่วยให้ทำกิจกรรมต่างๆ โดยไม่รับและแพร่เชื้อโควิด-19
วันที่ 3	สติในการกิน	ช่วยให้การดูแลสุขภาพได้ดีและปลอดภัยจากโรค
วันที่ 4	สติควบคุมอารมณ์	ช่วยจัดการกับอารมณ์ทางลบที่เกิดขึ้น
วันที่ 5	สติใคร่ครวญ	สิ่งที่ได้จากวิกฤต เปลี่ยนความคิดลบเป็นความคิดบวก
วันที่ 6	สติสื่อสาร	ช่วยให้สื่อใจถึงใจกับคนใกล้ชิด
วันที่ 7	สติเมตตาให้อภัย	ช่วยให้ใจเปิดกว้าง แม้นในยามวิกฤต
วันที่ 8	สติเป็นวิถี	สร้างความเข้มแข็งในจิตใจ และเป็นพลังใจให้ผู้อื่น

หมายเหตุ : ดาวน์โหลดได้จาก <https://dmh.go.th/covid19/audio/>

4. การเตรียมความพร้อมของกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อที่ถูกต้อง/ผู้ป่วยติดเชื้อ COVID-19 และครอบครัวก่อนกลับบ้าน

★ มีการสร้างความเข้าใจ ให้คำแนะนำก่อนกลับบ้าน ทั้งเรื่องการดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิต การรับมือกับสิ่งที่อาจจะต้องเผชิญทั้งหมด และมุมนลบ เมื่อกลับไปอยู่ที่บ้านหรือชุมชน

★ มีการประเมินความพร้อมทางด้านจิตสังคมเพื่อวางแผนการดูแลก่อนกลับบ้าน โดยเน้นให้รักษากิจกรรมในชีวิตประจำวัน และการสร้างความเข้มแข็งทางใจ และให้การช่วยเหลือเบื้องต้นตามสภาพปัญหาที่พบ

★ ประสานหน่วยงานหรือแหล่งสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง หากพบว่าผู้รับบริการมีปัญหาหรือความต้องการ

★ มีการเตรียมความพร้อม ความเข้าใจในชุมชน โดยส่งต่อข้อมูลให้บุคลากรด้านสุขภาพจิตหรือทีม MCATT ในพื้นที่ ในการติดตามและวางแผนการดูแลต่อเนื่องในชุมชนต่อไป

แนวทางการดูแลด้านสังคมจิตใจในชุมชน : กลุ่มเสี่ยงติดเชื้อที่ถูกกักกันในชุมชน/ ผู้ติดเชื้อ COVID-19 ที่รักษาหายและกลับสู่ชุมชน

สำหรับบุคลากรสาธารณสุขหรือทีม MCATT ในพื้นที่

กลุ่มเสี่ยงติดเชื้อที่ถูกกักกันในชุมชนและกลุ่มผู้ติดเชื้อ COVID-19 ที่รักษาหายแล้วแต่ยังต้องกลับไปกักตัวต่อที่บ้านจนครบระยะเวลาที่กำหนด อาจเกิดปฏิกิริยาทางจิตใจ เช่น โกรธ ไม่พอใจ เครียด กระทบกระชวย กังวลใจ และอาจเกิดภาวะซึมเศร้าได้ เนื่องจากสูญเสียอิสรภาพ สูญเสียโอกาสในการทำงาน หรือการดำเนินชีวิตปกติ แนวทางการดูแลทางด้านสังคมจิตใจนี้จะช่วยผู้รับบริการเกิดความเข้าใจในปัญหาหรือภาวะโรคและมีแนวทางการปรับตัวต่อปัญหาหรือความเจ็บป่วย เข้าใจถึงปัจจัยต่างๆ ทางด้านสังคมจิตใจ ที่มีผลต่อสภาวะการณ/การเจ็บป่วยที่เกิดขึ้น และสามารถหาแนวทางการแก้ไขปัญหของตนเองได้อย่างเหมาะสม จะช่วยให้กลุ่มเสี่ยงติดเชื้อที่ถูกกักกันในชุมชนและกลุ่มผู้ติดเชื้อ COVID-19 ที่รักษาหายแล้วรับมือกับสภาวะอารมณ์ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้

การเตรียมการสื่อสาร ให้ข้อมูล และสร้างความเข้าใจกับกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อที่ต้องถูกกักกันที่บ้าน และกลุ่มผู้ติดเชื้อ COVID-19 ที่รักษาหายแล้วแต่ยังต้องกลับไปกักตัวต่อที่บ้าน โดยบุคลากรสาธารณสุขหรือทีม MCATT ในพื้นที่ ต้องเข้าใจถึงผลกระทบทางจิตใจและปัญหาทางสุขภาพจิตที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการกักตัว และมีเทคนิคในการจัดการกับปัญหาต่างๆ เพื่อช่วยลดผลกระทบทางจิตใจในระหว่างการกักกันตัวเองเพื่อสังเกตอาการของกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อที่ต้องถูกกักกันที่บ้านและกลุ่มผู้ติดเชื้อ COVID-19 ที่รักษาหายแล้ว

ขอบเขตในการดำเนินการ ดังนี้

1. สร้างแรงจูงใจให้อยู่บ้านจนครบ ตามระยะเวลาที่กำหนด 14 วัน โดยเทคนิคของการสร้างแรงจูงใจ ด้วยวิธี “ถามเป็น ชมเป็น แนะนำเป็น”

ถามเป็น : ต้องอยู่ห่างไกลกัน มีอะไรเป็นห่วงบ้าง? ส่วนใหญ่ผู้รับบริการ/ผู้รับคำปรึกษาจะตอบว่า

- ★ ห่วงครอบครัว
- ★ ห่วงตนเอง
- ★ ห่วงงาน/รายได้

ให้นำคำตอบของผู้รับบริการ/ผู้รับคำปรึกษา มาเป็นแรงจูงใจด้วยการ “ชมเป็น”

ชมเป็น : ชมสิ่งดี แสดงด้านบวก ของผู้รับบริการ เช่น

- ★ ถ้าห่วงครอบครัว “คุณเป็นลูก/พ่อแม่ ที่น่ารักยิ่ง”
- ★ ถ้าห่วงตนเอง “คุณเป็นผู้ที่ห่วงสุขภาพและดูแลตัวเองที่ดี”
- ★ ถ้าห่วงงาน/รายได้ “คุณเป็นคนที่มีความรับผิดชอบ”

แนะนำเป็น : ให้คำแนะนำที่สอดคล้องกับลักษณะผู้รับบริการ/ผู้รับคำปรึกษาของแต่ละคน เช่น ถามว่า

- ★ “มีอุปสรรคอะไร? ในการอยู่บ้าน” และให้คำแนะนำตามความเหมาะสม

2. การทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ช่วง 14 วัน

★ **การดูแลตัวเอง** โดยสร้างความปลอดภัย ตามหลักการล้างมือ สวมหน้ากากอนามัย รักษาระยะห่างและต้องใช้เวลาที่ผ่านไปให้มีความหมาย อย่าให้ความกลัว เหนงครอบงำจิตใจทำให้เราสูญเสียพลัง

★ **อย่าติดตามข่าวสารเกิน 2 ชั่วโมงต่อวัน** รับส่งข่าวสารจากแหล่งที่มีความน่าเชื่อถือ

★ **หมั่นออกกำลังกาย** ยืดเหยียด เดิน ในพื้นที่ ที่สามารถเคลื่อนไหว และมีระยะห่างจากผู้อื่น

★ **ฝึกการดูแลด้านจิตใจด้วยตนเอง** ฝึกการผ่อนคลายความเครียด การฝึกหายใจ การผ่อนคลายกล้ามเนื้อ ฝึกสติ (โปรแกรมออนไลน์) เช่น หลักสูตรออนไลน์ การดูแลจิตใจในวิกฤตการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สามารถดาวน์โหลดได้จาก <https://dmh.go.th/covid19/audio/>

★ ช่วยออกแบบกิจกรรมประจำวันที่บูรณาการกิจกรรมต่างๆ ข้างต้น เช่น

เวลา	กิจกรรมประจำวัน	หมายเหตุ
6.00-7.00	ตื่นนอนดูแลสุขอนามัยส่วนบุคคล	
7.00-8.00	ออกกำลังกาย	ใช้โปรแกรม Online
8.00-9.00	รับประทานอาหารเช้าและยา	
9.00-10.00	โปรแกรมฝึกสติ	Online Learning ของกรมสุขภาพจิต
10.00-12.00	ทำกิจกรรมที่สนใจ อย่างมีสติ	
12.00-13.00	รับประทานอาหารเช้าและยา	
13.00-14.00	กิจกรรมการเรียนรู้ในการดูแลตัวเอง	ใช้โปรแกรม Online
14.00-16.00	ทำกิจกรรมที่สนใจ อย่างมีสติ	
16.00-18.00	รับประทานอาหารเช้าและยา	
18.00-20.00	ติดตามข่าวสาร ทางทีวี	
20.00-21.00	ทบทวนกิจกรรมการฝึกสติ ประกอบกิจทางศาสนาที่ตนศรัทธาเข้านอน	Online Learning ของกรมสุขภาพจิต

3. การดูแลผู้ที่มึปัญหาสุขภาพจิต โดยใช้หลัก 3 ส.

★ **สอดส่องมองหา** กลุ่มเสี่ยงและผู้ป่วยที่มีปัญหา

★ **ใส่ใจรับฟัง** รับฟังอย่างตั้งใจถึงปัญหาของคุณคนเหล่านั้น

★ **ส่งต่อเชื่อมโยง** ส่งต่อตามระบบบริการสาธารณสุข ถ้ามีภาวะเครียดสูง ภาวะซึมเศร้าหรือนอนไม่หลับ กินไม่ได้ หงุดหงิด ก้าวร้าวรุนแรง

4. ประเมินความเครียดและภาวะซึมเศร้า (จัดการกับความเครียด) และส่งต่อ

★ **มีสติรู้เท่าทันสิ่งที่สร้างความเครียดให้กับตนเอง** หมั่นสำรวจตนเองถึงการเปลี่ยนแปลง หรือความผิดปกติทางอารมณ์ และ ทางร่างกายที่เป็นอาการแสดงถึงความเครียด เช่น หงุดหงิดง่ายขึ้น เศร้าหมอง วิตกกังวลมากขึ้น โดยตรวจสอบสภาวะจิตใจเบื้องต้นด้วยตนเอง หรือประเมิน โดย อสม.หรือบุคลากรสาธารณสุขในพื้นที่ อย่างน้อย 1 ครั้งต่อสัปดาห์ โดยใช้

แบบประเมินความเครียด (ST5)

<https://bit.ly/2VvMtDe>

แบบคัดกรองโรคซึมเศร้า (2Q)

<https://bit.ly/2REUbtq>

แนวทางการดูแลต้นสังกัดจิตใจ

สำหรับกลุ่มเปราะบาง

กลุ่มเปราะบางในที่นี้ หมายถึง กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเด็ก และกลุ่มผู้ป่วยจิตเวช ซึ่งเป็นกลุ่มที่ต้องการดูแลเป็นพิเศษ ต้องการการสนับสนุน การปกป้อง ในระหว่างที่มีการแพร่ระบาดของโรค ซึ่งมีแนวทางในการดูแล กลุ่มต่างๆ และส่งเสริมบทบาทครอบครัวในการดูแล ดังนี้

❖ **ผู้สูงอายุ** เป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงในการติดเชื้อ เนื่องจากมีภูมิคุ้มกันอ่อนแอ มีการรับรู้แหล่งข้อมูลที่จำกัด อาจแสดงอาการด้านความวิตกกังวลที่สูงมากกว่าปกติ มีอารมณ์ฉุนเฉียวมากขึ้น เครียดง่ายขึ้น มีอาการกระวนกระวาย และพฤติกรรมแยกตัวมากขึ้น จึงควรให้ข้อมูล การดำเนินโรค การรักษา วิธีป้องกัน การติดเชื้อที่ได้ผลและวิธีการปฏิบัติตัวที่สามารถเข้าใจได้ง่ายๆ การสื่อสารกับผู้สูงอายุต้องมีความชัดเจน สั้นกระชับ ภาษาง่ายๆ สุภาพและใจเย็น และช่วยเหลือผู้สูงอายุในการฝึกมาตรการป้องกันตนเองจากเชื้อไวรัส COVID-19 เช่น การล้างมือ การใส่หน้ากากผ้า การเว้นระยะห่าง เป็นต้น หากผู้สูงอายุมีโรคประจำตัวเดิมที่เป็นโรคเรื้อรังและต้องใช้ยาอย่างต่อเนื่อง ควรตรวจสอบให้แน่ใจไม่ให้ขาดยา

❖ **เด็ก** ควรหากิจกรรมให้เด็กทำเพื่อความเพลิดเพลิน แล้วระวังเรื่องการทำโทษเมื่อไม่เชื่อฟัง เพราะอาจเป็นการเพิ่มความเครียดให้กับเด็ก ซึ่งการให้เด็กทำกิจกรรมจะสามารถช่วยให้เด็กจัดการกับความเครียดได้ เด็กแต่ละคนจะมีวิธีการแสดงอารมณ์ของตนเองที่แตกต่างกัน การให้เด็กๆ เข้าร่วมทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ เช่น การละเล่นและการวาดภาพ สามารถช่วยให้เด็กๆ แสดงและสื่อสารอารมณ์ด้านลบออกมาได้ง่ายขึ้น

นอกจากนี้ควรหลีกเลี่ยงการแยกเด็กออกจากพ่อแม่หรือผู้ดูแลโดยไม่จำเป็น หากสุดวิสัยจำเป็น ต้องแยกเด็กออกจากพ่อแม่หรือผู้ดูแลเพื่อความปลอดภัย ควรให้ผู้ดูแลทดแทนที่เหมาะสมในระหว่างการแยกเด็ก ควรให้มีช่วงเวลาให้เด็กสามารถติดต่อกับพ่อแม่หรือผู้ดูแลได้อย่างสม่ำเสมอ เช่น การคุยโทรศัพท์ หรือการคุยผ่านสัญญาณภาพเคลื่อนไหว (Video call) โลกออนไลน์ หรือการสื่อสารด้านอื่นๆ ที่เหมาะสมตามอายุของเด็ก

❖ **กลุ่มผู้ป่วยจิตเวช** ควรประเมินภาวะสุขภาพจิตอย่างสม่ำเสมอ แนะนำอย่าขาดยา เพราะอาการจะกำเริบได้ ควรแนะนำให้ครอบครัวผู้ป่วยช่วยสังเกตอาการ หากมีอาการรับประทานยาไม่ได้ นอนไม่หลับ อารมณ์ไม่ดี หงุดหงิด วิตกกังวล อึดอัด หรือมีอาการทางจิต อารมณ์เศร้า ใจร้าย นอกจานี้ ควรตรวจสอบจำนวนยา หากพบยาใกล้หมด ให้รีบแจ้ง อสม. หรือสถานพยาบาลที่อยู่ใกล้บ้าน การได้รับยาต่อเนื่องจะทำให้ผู้ป่วยสามารถควบคุมอาการให้เป็นปกติได้ หากปล่อยให้ อาการกำเริบบ่อยๆ จะส่งผลเสีย อาจเกิดอาการทางจิตรุนแรงขึ้น

สื่อ / เทคโนโลยีด้านสุขภาพจิต

เรื่อง	QR Code
ชุดเทคโนโลยีเสริมสร้างพลังใจ อีดี ฮีด สู้	 shorturl.at/isCLT
6 สิ่งที่ผู้ปกครองควรทำ เพื่อดูแลจิตใจเด็กและวัยรุ่น ในสถานการณ์โควิด-19	 shorturl.at/qliT5
3 พลัง วัคซีนครอบครั	 shorturl.at/vwyMX
วัคซีนใจในชุมชน	 shorturl.at/bcq4
4 สร้าง 2 ใช้ สู้ภัยโควิด-19	 shorturl.at/msyLU

เรื่อง	QR Code
เสริมพลังใจในภาวะวิกฤต	 shorturl.at/ezCJT
5 วิธี ดูแลใจเด็กๆ ในระยะโควิด-19 ระบาด	 shorturl.at/hyTU4
เด็กออทิสติก ควรรู้อะไรบ้างในสถานการณ์ของ COVID-19	 shorturl.at/bhDZ0
ดูแลสุขภาพใจวัยแรงงาน	 shorturl.at/zAX14
ดูแลใจผู้สูงวัยอย่างไรไม่ให้วิตกกังวลกับโควิด19	 shorturl.at/gmnJ1

เรื่อง	QR Code
5 ข้อควรใช้ ดูแลใจผู้พิการ ในสถานการณ์โควิด-19	 <p>shorturl.at/qsJX4</p>
5 วิธี ดูแลใจคนทำงานไม่ให้หมดไฟ (Burn out) กับไวรัสโควิด-19	 <p>shorturl.at/jlzF5</p>
คนไทยจะก้าวผ่านวิกฤติ COVID-19 ด้วยสังคมสมานฉันท์ (Social cohesion)	 <p>shorturl.at/KPQS3</p>
ลดการตีตราผู้สัมผัส หรือติดเชื้อ COVID-19	 <p>shorturl.at/drFH7</p>
คำแนะนำเกี่ยวกับสุขภาพจิตในระยะโควิดระบอบสำหรับบุคคลทั่วไป	 <p>shorturl.at/GMS39</p>

เรื่อง	QR Code
3 ส. รับมือ COVID-19	 <p>shorturl.at/ktlO1</p>
3 ไม่ 3 ต้อง	 <p>shorturl.at/fCEQ3</p>
เบอร์โทรสายด่วน (Hotline) หน่วยงานในสังกัด กรมสุขภาพจิต : หน่วยบริการจิตเวช 20 แห่ง	 <p>shorturl.at/bdeG0</p>
เบอร์โทรสายด่วน (Hotline) หน่วยงานในสังกัด กรมสุขภาพจิต : ศูนย์สุขภาพจิตที่ 1 - 13	 <p>shorturl.at/dfEQ9</p>
Mental Health Checkup Application	 <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div data-bbox="595 1385 762 1437" style="text-align: center;"> <p>Download on the App Store</p> </div> <div data-bbox="849 1391 1005 1437" style="text-align: center;"> <p>GET IT ON Google Play</p> </div> </div>

เรื่อง	QR Code
<p>น้องสายด่วนสุขภาพจิต แชนบอทประเมิน ความเครียด</p>	 <p>ID Line :@147nsgad</p>
<p>แบบประเมินความเสี่ยงฆ่าตัวตาย 8 คำถาม (8Q)</p>	 <p>shorturl.at/dzKY7</p>
<p>แบบคัดกรองโรคซึมเศร้า</p>	 <p>shorturl.at/cmqq00</p>

กรมสุขภาพจิต
DEPARTMENT OF MENTAL HEALTH

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข